Фінанси, банківська справа та страхування

УДК 336.14:658.15

Турило Анатолій Михайлович
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів суб'єктів господарювання
та інноваційного розвитку
Криворізький національний університет
Turylo Anatoliy
PhD in Economics, Professor,
Professor of the Department of Finance
of Business Entities and Innovative Development
Kryvyi Rih National University
ORCID: 0000-0002-8136-1048

Короленко Ріта Вікторівна
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів суб'єктів господарювання
та інноваційного розвитку
Криворізький національний університет
Korolenko Rita
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Finance of
Business Entities and Innovative Development
Kryvyi Rih National University
ORCID: 0000-0003-2346-3350

БЮДЖЕТ МІСТА: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЯКІСНОГО ФОРМУВАННЯ І КОНТРОЛЮ ВИКОНАННЯ

CITY BUDGET: THEORETICAL ASPECTS OF QUALITATIVE FORMATION AND IMPLEMENTATION CONTROL

Анотація. *Вступ. У статті розглядаються питання, що пов'язані з бюджетом міста з позиції удосконалення окремих теоретичних аспектів, а саме сутності і формування якісного бюджету та процесів кількісно-якісного оцінювання.*

Мета статті. Мета даної роботи полягає в тому, щоб удосконалити окремі теоретичні аспекти фінансового планування діяльності міста на засадах розкриття сутності категорії «якість бюджету міста» та можливих шляхів комплексно-якісного його оцінювання.

Матеріали і методи. У процесі дослідження для змістовного розкриття сутності проблеми використано методи наукової абстракції, комплексного аналізу і синтезу, структурно-декомпозиційності, логіки й узагальнення результатів попередніх досліджень, причинно-наслідкового зв'язку, змістовно-порівняльний, науково-аналітичний.

Результати. Розглянуто літературні джерела стосовно сукупності різних питань, пов'язаних з процесом формування і використання бюджетних ресурсів міста.

Проаналізовано існуючі підходи до розкриття сутності і значимості бюджету міста для його стійкого соціально-економічного розвитку.

Акцентовано увагу на сучасних вимогах по забезпеченню якісності бюджету міста.

Запропоновано авторське бачення стосовно тлумачення сутності категорії «якість бюджету міста», яка розкривається з позиції комплексної якісно-кількісної характеристики бюджету та врахування інтересів і можливостей впливу громадян міста на процес формування і реалізації бюджетних ресурсів міста.

Представлено пропозицію стосовно формування двох окремих базових показників бюджету, призначенням яких є оцінка і акцентування уваги на таких аспектах міста як прогресивність змін і задоволення громадян стосовно поставлених і досягнутих цілей і завдань.

Перспективи. Бюджет – як теоретична і практична категорія за своєю актуальністю та значимістю впливу на розвиток міста і в силу різних внутрішніх і зовнішніх обставин, що змінюються в часі, об'єктивно потребує постійних і відповідних досліджень та теоретико-методичних удосконалень в різних аспектах його сутності.

На наш погляд, одним із таких перспективних напрямів є питання, що пов'язано з оцінкою ефективності бюджету міста, бо вона є багатогранною за змістом і значимою за методами розрахунку.

Вирішення даного питання буде сприяти забезпеченню зростання загальної якості бюджету в перспективі.

Ключові слова: *бюджет, місто, якість, розвиток, громада.*

Summary. *Introduction. The article considers issues related to the city budget from the perspective of improving certain theoretical aspects, namely the essence and formation of a quality budget and the processes of quantitative and qualitative assessment.*

Purpose of the article. The purpose of this work is to improve certain theoretical aspects of financial planning of city activities on the basis of revealing the essence of the category "quality of the city budget" and possible ways of its comprehensive and qualitative assessment.

Materials and methods. In the process of research, the methods of scientific abstraction, complex analysis and synthesis, structural decomposition, logic and generalization of the results of previous research, cause-and-effect relationship, content-comparative, and scientific-analytical were used to meaningfully reveal the essence of the problem.

Results. Literature sources were reviewed regarding a set of various issues related to the process of formation and use of city budget resources.

Existing approaches to revealing the essence and significance of the city budget for its sustainable socio-economic development are analyzed.

Attention is focused on modern requirements for ensuring the quality of the city budget.

The author's vision is proposed regarding the interpretation of the essence of the category "quality of the city budget", which is revealed from the position of a comprehensive qualitative and quantitative characteristic of the budget and taking into account the interests and opportunities for influence of city citizens on the process of formation and implementation of city budget resources.

A proposal is presented regarding the formation of two separate basic budget indicators, the purpose of which is to assess and focus attention on such aspects of the city as the progressiveness of changes and citizen satisfaction with the goals and objectives set and achieved.

Prospects. The budget, as a theoretical and practical category, due to its relevance and significance of its impact on the development of the city and due to various internal and external circumstances that change over time, objectively requires constant and appropriate research and theoretical and methodological improvements in various aspects of its essence.

In our opinion, one of such promising areas is the issue related to assessing the effectiveness of the city budget, because it is multifaceted in content and significant in terms of calculation methods.

Resolving this issue will help ensure an increase in the overall quality of the budget in the future.

Key words: *budget, city, quality, development, community.*

Постановка проблеми. Бюджет міста є фінансово-економічною основою його розвитку. Бюджет міста – це важливий чинник реалізації соціально-економічної політики держави на рівні територіальних громад.

У теорії і практиці фінансово-економічного розвитку міста важливе місце займає таке поняття як «якість бюджету міста».

Ключова вимога для будь-якого бюджету це його якість.

Якість бюджету це засіб найбільш раціонального і комплексного досягнення тактичних і стратегічних цілей прогресивного розвитку міста в цілому, і зокрема, таких фундаментальних його складових як якість життя населення, соціальні стандарти і норми, екологічна безпека, розвиток молоді, інфраструктура тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій і навчальній літературі доволі широко та змістовно розкривається комплекс питань пов'язаних з сутністю терміну «бюджет», принципами його формування, відображенням впливу зовнішніх і внутрішніх чинників, структурною логікою та ін. [1-10 та ін.].

Разом з тим теорія і практика формування, виконання та контролю місцевих бюджетів показує, що є певні аспекти в цій царині, які потребують певного удосконалення і уточнення.

Формулювання цілей статті. Метою даної роботи є питання удосконалення окремих теоретичних аспектів формування й оцінки результативності бюджету розвитку міста.

Виклад основного матеріалу дослідження. Значимість якості для бюджету міста визначає потребу подальших змістовних і ґрунтовних теоретичних досліджень в цьому напрямку, і одним із них є комплексне й альтернативне розкриття сутності такої складної категорії як «якість бюджету міста».

Нижче представлено авторський підхід щодо тлумачення даної категорії.

Якість бюджету міста – це складна суспільно-економічна категорія, що через систему показників характеризує, по-перше, якість формування двох його базових складових: доходів і видатків, по-друге, якість управління

місцевою владою бюджетними ресурсами (фінансами міста) під визначені цілі та критерії розвитку громади і міста, по-третє, рівень прозорості та доступності бюджетних даних для громадян і можливості їх впливу на цей процес.

Переважно в своїй основі бюджет міста, як основний фінансовий документ, оцінюється й орієнтується на фінансові показники.

Такий підхід (фінансова оцінка) не є достатньо комплексним з позиції вимог і викликів сучасного «квантового» суспільного та економічного розвитку країни і будь-якого її міста.

Все змінюється прискорено з величезним обсягом новин, інформації, фактів тощо.

Місто і його бюджет постійно знаходяться під наростаючим тиском таких чинників, і вони потребують свого відповідного врахування.

У даній роботі розглядається один із напрямів покращення місцевого бюджету, а саме теоретичні підходи до забезпечення системної оцінки раціональності й ефективності бюджету міста.

Для формування раціонального й ефективного бюджету міста і контролю його виконання виключно важливо визначити, в системі існуючих, головний або кілька базових критеріїв та показників, які б акцентували нову якість і відповідали за своїм змістом новим вимогам та умовам стратегічного розвитку міста.

Тому, в стратегії стійкого економічного, соціального і екологічного розвитку міста (на базі його бюджетів) вбачаємо виокремлення та акцентоване й обов'язкове впровадження на постійній основі таких двох фундаментальних показників, як індекс зміни і прогресу міста та індекс задоволення і віри громадян в своє місто.

Мета індексу зміни і прогресу міста показати як його бюджет забезпечує зміни і прогрес розвитку міста в масштабному й якісному

вимірюванні, тобто комплексно оцінити і предметно побачити, прогресивний «крок міста» вперед за визначений термін часу.

Мета індексу задоволення і віри в своє місто безпосередньо пов'язана з людиною, коли весь бюджет міста стає людиноцентричним, де всі напрями і складові бюджету міста визначаються та оцінюються в кінцевому підсумку за критерієм користі, добробуту, захисту, розвитку тощо громадянина міста.

Задоволеність людини своїм містом, як воно розвивається, як дбає про своїх жителів, як розширюються його можливості до зростання добробуту громади реалізується через впровадження в оцінку бюджету міста відповідного індексу і стає не абстрактним, а реальним і конкретним інструментом та індикатором оцінки стану і динаміки якості життя жителів міста.

Формування бюджету міста з врахуванням індексу зміни і прогресу міста та індексу задоволення і віри в своє місто потребує певної переорієнтації існуючої системи показників по напрямам і складовим місцевого бюджету на ці два індекси (дані індекси виступають певними контрольними точками або фільтрами для впровадження тих або інших витрат чи заходів).

Важливо відмітити абсолютний і тісний зв'язок цих двох індексів в системі оцінки формування та виконання бюджету міста (рис. 1).

Індекс задоволення та віри в своє місто є комплексним і багатогранним за своїм змістом, і тому виходить за межі бюджету міста при його оцінці.

У цьому аспекті з позиції більш прямого зв'язку з бюджетом індекс задоволення і віри в своє місто може бути представлений певною спрощеною його модифікацією, а саме індексом добробуту людини.

Індекс зміни і прогресу міста (або індекс розвитку міста) – це головний індикатор і стратегічна ціль руху міста до кращих світових

стандартів стосовно ефективності, безпеки, інфраструктури і фінансових можливостей.

Рис. 1. Інноваційні аспекти оцінки бюджету міста

Джерело: розробка авторів

Індекс доброту людини та зміни і прогресу міста (індекс розвитку міста) розраховуються теж на засадах їх комплексності і можуть включати в себе 2-4 складових показника, які відображають за своїм змістом відповідні їх значенню сегменти бюджету міста.

Головним при розрахунку цих індексів є не абсолютна математична точність, а можливість об'єктивно і обґрунтовано визначити їх динаміку і траєкторію руху в процесі розвитку міста.

Великим підспір'ям і суттєвим полегшенням в розрахунку індексів розвитку міста і добробуту людини буде розробка доволі простої

комп'ютерної програми, яка гармонічно впишеться в загальний процес цифровізації бюджету міста (рис. 2).

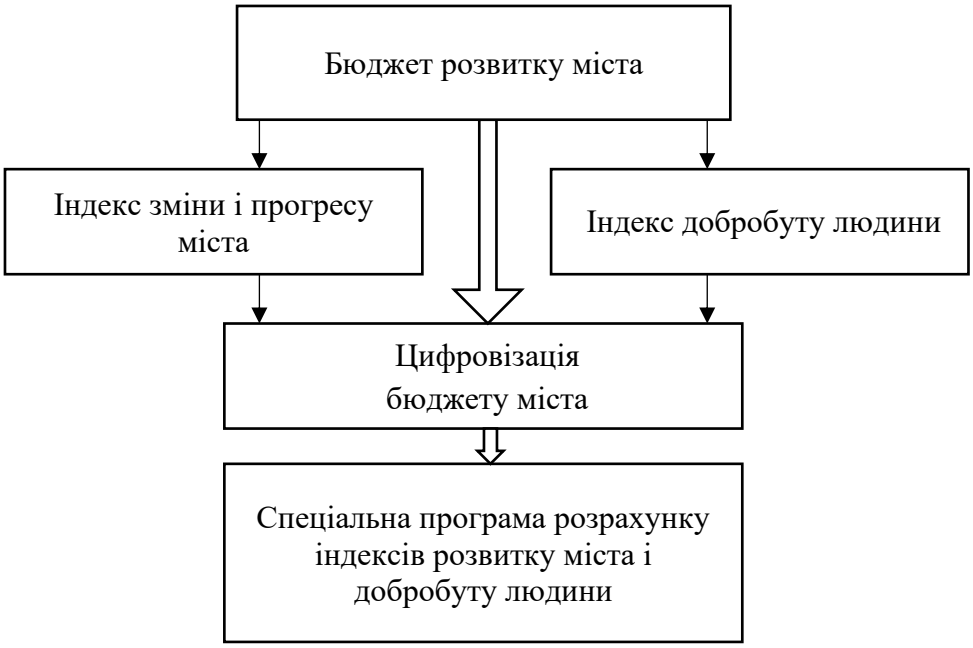

Рис. 2. Бюджет міста: місія і стратегічні цілі

Джерело: розробка авторів

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, представлений у даній роботі матеріал дозволяє більш предметно й ефективно зорієнтувати бюджет міста на ключові напрями та цілі його існування і розвитку.

Література

1. Бюджетний кодекс України: Кодекс від 08.07.2010р. № 2456-VI. *Відомості Верховної Ради України.* 2010. № 50-51. Ст. 572.

2. Бюджетна система: підруч. / В.Г. Дем'янишина та ін.; за заг. ред. О.П. Кириленко. Тернопіль: ЗУНУ, 2020. 624 с.

3. Дрепін А.В. Формування місцевих бюджетів у системі соціально-економічного розвитку: дис. д-ра. філос. за спец. 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». К.: КНТЕУ, 2021. 103 с.

4. Канєва Т.В., Дрепін А.В. Європейський досвід формування місцевих бюджетів. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2019. № 2. С. 119-134.

5. Малиняк Б.С. Бюджетне планування і пріоритети розвитку громад: інструменти гармонізації та проблеми їх застосування. *Фінанси України.* 2020. № 3. С. 94-111.

6. Мартиненко В.В. Оптимізація видатків місцевих бюджетів як інструмент фіскальної політики. *Інвестиції: практика та досвід.* 2019. № 18. С. 22-26.

7. Опарін В.М., Сарнецька Я.А. Імперативи бюджетного регулювання в Україні в умовах фіскальної децентралізації. *Фінанси України.* 2020. № 1. С. 58-72.

8. Сідельникова Л.П., Малюжець О.І. Прогнозування потенційних можливостей бюджету щодо мобілізації податкових надходжень. *Економіка та суспільство.* 2019. № 20. С. 667-674.

9. Стале ендогенне зростання регіонів України в умовах децентралізації: моногр. / Л.Я. Беновська та ін.; за заг. ред. І.З. Сторонянської, В.С. Кравціва. Львів: ДУ «Ін-т регіональних досліджень ім. М.І. Долішнього НАН України», 2019. 501 с.

10. Управління фінансами територіальних громад: теорія і практика: моногр. / В.М. Булавинець та ін.; за заг. ред. О.П. Кириленко. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 279 с.

References

1. Biudzhetnyi kodeks Ukrainy: Kodeks vid 08.07.2010r. № 2456-VI. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2010. № 50-51. St. 572.

2. Biudzhetna systema: pidruch. / V.H. Demianyshyna ta in.; za zah. red. O.P. Kyrylenko. Ternopil: ZUNU, 2020. 624 s.

3. Drepin A.V. Formuvannia mistsevykh biudzhetiv u systemi sotsialno-ekonomichnoho rozvytku: dys. d-ra. filos. za spets. 072 «Finansy, bankivska sprava ta strakhuvannia». K.: KNTEU, 2021. 103 s.

4. Kanieva T.V., Drepin A.V. Yevropeiskyi dosvid formuvannia mistsevykh biudzhetiv. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*. 2019. № 2. S. 119-134.

5. Malyniak B.S. Biudzhetne planuvannia i priorytety rozvytku hromad: instrumenty harmonizatsii ta problemy yikh zastosuvannia. *Finansy Ukrainy*. 2020. № 3. S. 94-111.

6. Martynenko V.V. Optymizatsiia vydatkiv mistsevykh biudzhetiv yak instrument fiskalnoi polityky. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. 2019. № 18. S. 22-26.

7. Oparin V.M., Sarnetska Ya.A. Imperatyvy biudzhetnoho rehuliuvannia v Ukraini v umovakh fiskalnoi detsentralizatsii. *Finansy Ukrainy*. 2020. № 1. S. 58-72.

8. Sidelnykova L.P., Maliuzhets O.I. Prohnozuvannia potentsiinykh mozhlyvostei biudzhetu shchodo mobilizatsii podatkovykh nadkhodzhen. *Ekonomika ta suspilstvo*. 2019. № 20. S. 667-674.

9. Stale endohenne zrostannia rehioniv Ukrainy v umovakh detsentralizatsii: monohr. / L.Ya. Benovska ta in.; za zah. red. I.Z. Storonianskoi, V.S. Kravtsiva. Lviv: DU «In-t rehionalnykh doslidzhen im. M.I. Dolishnoho NAN Ukrainy», 2019. 501 s.

10. Upravlinnia finansamy terytorialnykh hromad: teoriia i praktyka: monohr. / V.M. Bulavynets ta in.; za zah. red. O.P. Kyrylenko. Ternopil: TNEU, 2019. 279 s.